

Stratejik İstihbarat Alanında Rus Kültürü

Verda Şensoy
Stajyer, TASAM

Psikolog A. Maslow'un 1943'de yayınladığı İhtiyaçlar Hiyerarşisinde yer aldığı gibi güvenlik; yemek, içmek ve uyumak gibi en önemli temel insani ihtiyaçlardandır. Stratejik istihbarat inşası ise ülke güvenliğinin ana sütunlarından birini oluşturmaktadır. Stratejik istihbarat, inşası adına çalışan ülkelere uzun dönemli yol haritaları sunar. Güvenlik adına bu elzem çalışma sadece istihbarat servisi bünyesinde gerçekleşmez. Sivil toplum kuruluşları (STK), bilim insanları, üniversiteler gibi çeşitli kurum ve kuruluşların yardımı aracılığıyla yürütülür.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)

Rus istihbarat stratejilerini anlamak için ilk olarak Sovyet dönemi istihbarat yapılanmasını anlamak gerekir. SSCB, 1917 Ekim Devrimi'nin ardından dünyadan kendini izole ettiği için Batılı ülkelerle diplomatik ilişkileri gelişmemiştir. Bu sebeple, ülke dışı haber alma kaynakları illegal bir şekilde faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Ayrıca bu izole durum, Sovyet elçiliklerine yabancılar tarafından sızılmasının da önüne geçmiştir. Bu şartlar Sovyet istihbaratının temelini oluşturmuş ve kısa bir sürede Sovyet ajanlarının dünyaya yayılmasını sağlamıştır. KGB (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti-Ulusal Güvenlik Komitesi), yaklaşık 90 bin ajanı bünyesinde bulundurmuştur. Bu rakam dönemin CIA (Central Intelligence Agency - Merkezî İstihbarat Teşkilatı) ve diğer istihbarat servisleri ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir rakamdır.

O dönemki istihbarat servisleriyle karşılaştırıldığında KGB çok farklı istihbarat stratejileri oluşturmuştur. İnsan istihbaratı, yalan haber yayma, enformasyon operasyonları, algı yönetimi, dezenformasyon, sızma, nüfûz casusluğu, propaganda, sabotaj, bal tuzağı ve suikast bu stratejilerden bilinenleridir. SSCB döneminde insan istihbaratı etkili bir şekilde kullanılmıştır. İnsan istihbaratı; insanı kullanarak hedefe sızma şeklinde gerçekleştirilir ve bu yöntem kullanılarak karşı tarafın güçlü ve zayıf yönleri, amaç ve niyetleri öğrenilmeye çalışılır. Bilgi akışı bakımından yavaş olsa da önemli bir istihbarat çeşididir. Ünü dünyaca bilinen **Klaus Fuchs** isimli Sovyet casusu ABD'den atom bombasının sırlarını birkaç yılda gizlice elde etmiş ve SSCB'nin kendi atom bombasını yapmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda ise bilindiği üzere 45 yıl süren Soğuk Savaş dönemi başlamıştır. Bir diğer Sovyet ajanı **Kim Philby** ise 1940

yılında İngiliz istihbarat biriminden güvenilir raporu alarak kısa süre içinde İngiliz Dış İstihbarat Servisi'nin Sovyet Masası Şefi olmuştur. Yine 90'lı yıllarda CIA'nin Sovyet Karşı İstihbarat Masası Şefi **Aldrich Ames'in** Sovyetler adına çalıştığına ortaya çıkması Sovyet istihbaratının, Amerikan istihbarat servislerinin en tepe noktalarına ulaştığını göstermektedir.

Örtülü operasyonlar kapsamında yer alan bir diğer insan istihbaratı faaliyeti de "Bal Tuzağı" olarak bilinmektedir. Bu yöntem manken ajansları yoluyla uygulanmıştır. Genç/güzel/çekici kızlar bal tuzağı olarak ilgili kişilerle temasa geçerek gerekli bilgileri istihbarat servisine aktarmıştır. Bu operasyonlardan en bilineni zamanın Norveç Başbakanı Pavel Grachev'in eşine gerçekleştirilmiş olandır. Başbakan Grachev'in SSCB ziyaretinde başbakan ve eşine ayrı programlar hazırlanmıştır. Eşi daha özel ağırlanmış, görev için ayarlanan üsteğmen ile baş başa kalacakları ortam kurulmuştur. Bu operasyon sayesinde KGB; ekonomik, askeri ve siyasi alanda çok önemli bilgiler elde etmiştir. Ayrıca Başbakan NATO toplantısında gerçekleştireceği konuşmasını tehditler neticesinde değiştirmek zorunda kalmış, NATO füzelerinin kendi topraklarında konuşlandırılmasını reddettiğini ve umumiyetle silahsızlanmadan yana olduğunu ilan etmiştir.

KGB amaçlarına ulaşabilmek adına aktif tedbir stratejileri üzerine de yoğunlaşmıştır. 1923 yılında Polonya'da kaos yaratmak için Sovyet istihbaratı hem sol hem de sağ olmak üzere Polonya siyasi örgütlerine ve yayınlarına karşı bir dizi terör eylemi gerçekleştirmiştir. Yüzlerce insanın ölümü ile sonuçlanan Varşova'daki Kraliyet Kalesi'nin bombalanması, 1925'te Bulgar hükümdarı ve kabinesinin hizmet için bulunduğu St. Nedelya Katedrali'nde suikast gerçekleştirilmesi KGB'nin diğer eylemlerinden olduğu biliniyor. Sovyet istihbarat servisi, aktif tedbirlerde daha da ileriye giderek kendi gizli ajanlarından sahte terörist gruplar yaratmışlardır. Sahte terörist gruplar, gerçek terörist gruplar ile temasa geçmiş; şartlar olgunlaştığında grup üyelerini yakalamışlar, direnen olursa öldürmüşlerdir.

KGB yaygın olan istihbarat stratejileriyle birlikte ileri düzey stratejiler üzerinde de çalışılmıştır. Bunlardan birisi de mikrodalga ışınlarını kullanarak insan davranışlarını etkilemeye çalışmalarıdır. Para-normal istihbarat kategorisine giren bu çalışmanın örneği 1962'de Amerika büyükelçiliğinde üç görevlinin aynı anda kansere yakalanması olayında görülmektedir. CIA tarafından yapılan araştırma neticesinde KGB tarafından hazırlanan bir düzenekten ışınların gönderildiği anlaşılmıştır. KGB'nin, ölümsüz askerler üretmek amacıyla ölü organizmaları canlandırma deneyi gerçekleştirdiğine de SSCB kaynaklarında rastlanmıştır; SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan KGB arşivlerinde bu deney için laboratuvarında köpek kafası üzerinde çalışan bilim insanları görülmektedir. Fakat bu deneyin insanlar üzerinde uygulanıp uygulanmadığı konusunda bir bilgi bulunmuyor. KGB, en son psikotronik silah

çalışmalarına başlamıştır. Bu silahın pozitif ve negatif kutupları sayesinde hasta olmaya ayarlandığında kişinin kendini kırık hissetmesi sağlanmaktaydı. Sadece bir kişiyi değil, kitleleri etkilemek için geliştirilmiştir.

SSCB'nin istihbarat stratejilerinin sonucunda SSCB sınır güvenliği sağlanmıştır. Yabancı istihbarat teşkilatlarının ülke içinde faaliyet gerçekleştirmesi engellenmiş, Sovyet halkı dâhil olmak üzere dünyada geniş çaplı bir korku oluşturulmuştur. Bu korku ülke içinde siyasi terör sorununun hiçbir zaman yaşanmamasını sağlamıştır. Savaş sonrasındaki yıllar boyunca, ulusal liderlerin yaşamları ve sağlıkları seçim yoluyla ciddi şekilde tehdit edilmemiş, SSCB, Rusya Federasyonu'na böyle bir istihbarat kültürü miras bırakmıştır.

Rusya Federasyonu

KGB, 26 Kasım 1991'de Boris Nikolayeviç Yeltsin'in kararnamesiyle RSFSR Federal Güvenlik Ajansı adını almıştır. 3 Nisan 1995'te Yeltsin'in imzaladığı Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi Organları Hakkında Kanun ile birlikte Federal Güvenlik Servisi (FSB) tesis edilmiştir. Federal servis için uzman hazırlığı RF Federal Güvenlik Servisi Akademisi'nde yapılmaktadır. Beş yıl olan eğitim süresi boyunca kriptografi, bilişim ve analiz sistemleri güvenliği, telekomünikasyon sistemlerinde bilgi güvenliği, bilgisayar güvenliği, otomatlaştırılmış sistemlerin bilgi güvenliği ve teknik istihbarat ile karşı faaliyetler olmak üzere altı dalda uzmanlar yetiştirilmektedir. Öğrenciler teknik eğitimin yanı sıra yüksek seviyeli sosyal bilgiler ve askeri eğitim de almaktadırlar. FSB'nin kurumsal yapısı Karşı İstihbarat Servisi, Anayasal Düzenin Korunması ve Teröre Karşı Mücadele Servisi, Bilim ve Teknik Servisi, Ekonomik Güvenlik Servisi, Hızlı Bilgi ve Uluslararası İletişim Servisi, Kurumsal ve Kadro Çalışmaları Servisi, Faaliyet Destek Servisi, Kontrol Servisi, Sınır Muhafazası Servisi ve FSB Sosyal İşe İbate Servisi olmak üzere on servisten oluşmaktadır.

FSB, SSCB deneyiminden aldıkları mirasın da etkisiyle hedef odaklı istihbarat çalışmaları yürütmüş; etik değerler, hukuk gibi bir ülkenin siyasetinin temellerini oluşturması gereken yapıtaşları önemsenmemiştir. Bu kapsamda organize suç çeteleri, mafyalar ve politikacılar dahi legal aktörlermişçesine istihbarat stratejisinin bir parçasını oluşturabilmiştir. Yakın geçmişte gerçekleşen Soğuk Savaş'ın da etkisiyle istihbarat çalışmaları Amerika Birleşik Devletleri merkezli ilerlese de Batılı devletleri güçsüzleştirmek ve özellikle NATO'yu etkisiz hale getirmek gibi amaçlara odaklanılmıştır.

FSB, KGB döneminde uygulanan yöntemlerin yanı sıra siber uzay kullanımı konusundaki istihbarat faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Hedef ülke ve kurumlara siber saldırılar

düzenlenmesi sayesinde çok sayıda gizli veriye ulaşabilmiş, bu ülkeler aleyhine kullanabilmiştir. Sadece veri ulaşımına dayanmayan bu strateji; önemli konumdaki tesislerin işleyişinin durdurulması, hatta sistemlerin işlemez duruma getirilmesi için de kullanılmaktadır. Psikolojik operasyonlar Rusya'nın en etkili olduğu istihbarat stratejilerinden biridir. ABD'de ABD vatandaşı gibi, terör örgütlerinde terör örgütü mensubu gibi davranabilen Rus ajanlarının, birçok kargaşanın çıkmasında rolleri bulunmaktadır. Buldukları ülkede toplumu ikiye bazen daha fazla sayıda gruba ayırıştırarak, bu grupları birbirine düşman etmeyi başarabilmektedir. İç savaş ile neticelenebilecek bu ayırıştırılmalar ülkeler için büyük tehdit oluşturmaktadır.

İstihbarat örgütleri doğası gereği faaliyetlerini gizli yürütür fakat en az CIA kadar önemli bir istihbarat örgütü olan FSB/KGB'nin CIA kadar ünlü olmaması, hatta bilinmemesi, yürütülen başka bir istihbarat stratejisidir. FSB/KGB'nin sadece faaliyetleri değil örgüt olarak kendisi de gizlilik sıfatına haizdir. Bilinmemek üzerine kurulu olan bu strateji sayesinde örgüt, görünmezlik pelerini giymişçesine hareket edebilmekte ve çoğu hedefi gafil avlayabilmektedir. Hem Sovyet öncesi hem de Sovyet Rusya'sı dönemi istihbarat faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda birçok mühim stratejinin yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Gerektiğinde sosyal harcamalardan kesilerek, gerektiğinde Rusya'nın illegal kaynaklarından finansal destek sağlanarak gerçekleştirilen bu faaliyetlerin bugünkü Rusya'nın ortaya çıkmasında payı büyüktür.

Kaynaklar

- Soviet Studies, Vol. 20, No. 2 (Oct., 1968), pp. 242-248; By J. F. N. BRADLEY; The Russian Secret Service in The First World War
- Economic and Political Weekly, Vol. 28, No. 51 (Dec. 18, 1993), pp. 2829+2831-2832; Leonid Shebarshin; Reflections on the KGB in Russia
- World Policy Journal, Vol. 28, No. 1 (Spring 2011), pp. 83-91; Andrei Soldatov and Irina Borogan; Russia's Very Secret Services
- The Brown Journal of World Affairs, Vol. 11, No. 1 (SUMMER / FALL 2004), pp.183-188; -Oleg Kalugin; Terrorism and Human Intelligence: The Soviet Experience
- Amy Knight (2000) The Enduring Legacy of the KGB in Russian Politics, Problems of Post-Communism, 47:4, 3-15, DOI: 10.1080/10758216.2000.11655889
- Slavic Review, Vol. 52, No. 3 (Autumn, 1993), pp. 582-586; Amy Knight; The Fate of the KGB Archives
- M5 Ulusal Güvenlik, Savunma ve Strateji; Hasan Ateş; Sovyet İstihbarat Ekolünden Rus İstihbarat Stratejisine
- Geçmişten Geleceğe İstihbarat - Gizli Servisler, Örtülü Operasyonlar ve Savaş Stratejileri; Yunus Karaağaç
- İstihbarat örgütleri; Ümit Özdağ (ed.)
- <https://www.youtube.com/watch?v=CCESiZoLbUU>